

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

725

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • ואתחנן - נחמו תשפ"ה

בנשים", דהיינו כנסת ישראל, אם את לא יודעת מה לעשות ובאיזו דרך ללכת, אזי "צאי לך בעקבי הצאן", ופירש רש"י "הסתכלי בפסיעת דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים וכו' התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקיבלו תורתו ושמרו משמרתו ומצוותיו, ולכי בדרכיהם".

והיינו שיש דרך סלולה, עם עקבות מהאבות הקדושים, כי כשהולכים בדרך יש סימנים, שמכירים את פסיעות העקב, ובתהלים כתוב (עז, כ) "בים דרךך ושבילך במים רבים ועקבותיך לא נודעו", היינו שדרך השם עובר בים ובמים רבים, ועקבותיך לא נודעו, שבים ובמים רבים אין עקבות, ודרך השם אינו משאיר סימנים ועקבות, אבל בדרך שהלכו האבות יש סימנים, וצריכים אנו ללכת בעקבותיהם, צאי לך בעקבי הצאן.

ויתכן שזה גם נרמז בלשון 'עקבתא' דמשיחא, שיש דרך סלולה עם עקבות שהמשיח הולך בה, ואנו צריכים ללכת בדרך של המשיח, בדרך שהוא צריך להגיע בה, ומה היא הדרך? לעסוק בתורה ובחסד! כמו שאמרו מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח? יעסוק בתורה ובגמילות חסדים.

איך זוכים לבן כמו רבי חיים מוואלוז'ין

וכבר אמרנו כי חבלי משיח הם כמו חבלי לידה, והסימן הוא הכאבים, שכאשר יש את הכאבים הכי גדולים, יודעים שעוד מעט תהיה הלידה, וכשהלידה קרובה יש כאבים איומים עד שצועקים מרוב כאב.

ומסופר על אמו של רבי חיים מוואלוז'ין שהייתה צריכה ללדת, ובזמנם היו הלידות בבית, והשאגת אריה יושב שם בבית ולמד, והיא התגברה שלא לצעוק כדי שלא להפריעו מלימודו, ובזכות זה זכתה לבן רבי חיים מוואלוז'ין, שהיה בחיר תלמידיו של הגאון, בנגלה וגם בנסתר.

ואגב נספר מגדלותו של רבי חיים מוואלוז'ין, כי הנה ידוע שרבי חיים ויטאל היה תלמידו המובהק של הארי"י, שכתב את כל תורתו, והארי"י בעצמו לא כתב, ויש ממנו רק שלוש זמירות של שבת, אזמר בשבחין, אסדר לסעודתא, ובני היכלא, שהם נוסח שחיבר הארי"י, ויותר אין לנו, כי הוא נפטר צעיר מאד בן שלושים ושמונה, וכל התורה שלמד ממנו רבי חיים ויטאל היה בתקופה קצרה, וקיבל ממנו סתרי תורה כאלה שלא היו ידועים לפניו, ואמנם יש ראשונים שידעו, אבל זה לא היה ידוע, וגם הוזהר כבר היה, אבל יש בו מילים שאין להם הבנה, ולא ידעו כיצד לפרשם.

ורבי חיים ויטאל כתב את ספרי הקבלה של הארי"י, עץ חיים ופרי עץ חיים ועוד, וכתב שם בהקדמה כי הוא 'מגלה טפח ומכסה אלפיים אמה', דהיינו של מה שהוא כותב זה כמו טפח מתוך אלפיים אמה, כי להבין את עומק הדברים צריך אריכות הרבה יותר, וכל דבריו הם רמזים ומשלים שאיננו מבינים אותם, כגון מים נוקבין, וכל מיני ספירות, וזיווגים, והרמח"ל מפרש כמה דברים כאלה להבין מה הכוונה בזה.

והגרי"א אמר לרבי חיים מוואלוז'ין כי הוא היה מסופק, האם רבי חיים ויטאל הבין גם את כל העומק של הנמשל, את האלפיים אמה הנסתרים, או שיש עוד דברים נסתרים שהוא לא הבין אותם, עד שראה הגרי"א באיזה מקום בדברי רבי חיים ויטאל שאכן הוא הבין גם את כל הנמשל, ורק הסתיר כל כך את ההבנה שלו עד שיכולים לטעות לחשוב שהוא לא הבין, אבל זה היה מכוסה ומוסתר בתוך האלפיים אמה.

והגרי"א לא אמר לרבי חיים מוואלוז'ין היכן הוא ראה את זה בדברי רבי חיים ויטאל, אבל היה לרבי חיים בן אהרן רבי אברהם שמחה, שהיה גם כן מגדולי המקובלים, ופעם אחת סיפר לו רבי חיים את מה ששמע מהגרי"א, ושאל רבי אברהם שמחה את רבי חיים, אולי נתכוון הגרי"א למאמר ההוא בדברי רבי חיים ויטאל... ונקב במאמר מסוים, ורבי חיים חייך והשיב, כן הדבר. הרי לנו גדלותו של רבי חיים, שגם הוא הבין מדברי רבי חיים ויטאל את מה שהגרי"א הבין בעומק חכמת הקבלה.

ועל כל פנים מה שיש לנו ללמוד מזה, שאם שותקים עם כאבים, עם חשבון שכדאי לשתוק, מרועינים בן כמו רבי חיים! וכל המשך הדורות, כל שושלת בריסק היא מרבי חיים וואלוז'ינער, וכל התורה שיש כיום בעולם היא המשך, גם מבית בריסק, וגם משפחת שפירא, וכל הישיבות שיש כיום, מרבי חיים וואלוז'ינער ותלמידיו, נחלת דוד, קרן אורה, משכנות יעקב, כל הספרים בעלי ההבנה האלה, הם מתלמידיו של רבי חיים.

לסבול בזיונות וקשיים בשביל חסד

ונשוב לענין שדיברנו, שחבלי משיח הם כמו חבלי לידה, ומי שידוע להתנהג כמו שצריך, והולך בדרך של המשיח, בעקבתא דמשיחא, זוכה

לכבוד ש"ק ואתחנן נחמו, נביא כאן שיחה מיוחדת שמסר רבינו על ימות המשיח, בחודש כסלו תשע"א, ולא נתפרסמה עד כה.

בתחילת השיחה אמר רבינו לאחר שהגיע באיחור:

ראשית צריך לבקש את מחילת הציבור על מה שנגרם טרחא דציבורא, אבל יש לי איזה היתר בזה, כיון שהייתי עסוק בדברי מוצה, כמה דקות בשמחת חתן וכלה, וקודם היה סיום הש"ס של בעלי בתים, שלומדים כל בוקר משעה חמש שיעור בדף היומי, והייתי אצלם אחרי השעה תשע בערב, והם עדיין לא ישנו, למרות שבשעה חמש הם כבר קמים ולומדים, אנשים שאין תורתם אומנותם, בעלי בתים שעסוקים בפרנסתם, ואף על פי כן קובעים עתים לתורה, וצריכים לדבר איתם על החשיבות, שיישמחו בחלקם בתורה.

וכל הציבור חייבים לעודד ולחזק את זה, כמו השבת אבידה, שכולם חייבים בהשבה, ורק זקן ואינה לפי כבודו פטור, אם זה לא לפי כבודו, אבל כאן זה לא ביזיונות שמחכים בשביל כבוד התורה של אותם הלומדים, וזה גם חסד, ולכן יש צד היתר לטרחא דציבורא, שהציבור כאן עם הטרחה שלו, עם ההסכמה לטרחא דציבורא, נתנו לי אפשרות לזכות במעשים טובים, בזכות הציבור. ונדבר מה שנוגע למעשה, מה צריכים לחשוב היום.

ימות המשיח וחבלי משיח

הנה אנו מחכים למשיח, ומתפללים בכל יום שלוש פעמים: את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, כי לישועתך קיוונו כל היום, מצמיח קרן ישועה, וגם בברכת המזון מבקשים על משיח, על מלכות בית דוד משיחך.

ומצינו בחז"ל שלוש לשונות על משיח: יש ימות המשיח, ויש חבלי משיח, ויש עקבתא דמשיחא. ועל 'ימות המשיח' מפורש בגמרא (סנהדרין צז, א) שני אלפים ימות המשיח, דהיינו שהאלף החמישי והששי מבריאת העולם הם ימות המשיח (ועיין עוד בבעל הטורים בתחילת פרשת וישלח), והוא זמן שהמשיח כבר ראוי ויכול לבוא בו, ואמנם המשיח עדיין לא הגיע, אבל זה זמן שלא יהיה נס אם המשיח יבוא כבר.

ואמרו בגמרא (שם צח, א) על הפסוק "אני השם בעתה אחישנה", זכו – אחישנה, לא זכו – בעתה, והיינו שיש מועד קבוע לגאולה שלא שייך יותר מאוחר מזה, ואם יהיו יותר זכויות לכלל ישראל אזי הקב"ה יחיש וימהר את הגאולה לפני זמנה. ויתכן שימות המשיח זה כבר 'בעתה', שאז שייך שיבוא המשיח גם בלי זכויות מיוחדות של 'אחישנה', וצריך עיון במפרשים בזה, אך על כל פנים האלף החמישי והששי הם ימות המשיח.

ויש 'חבלי משיח', שעליהם אמרו בגמרא (שם צח, ב) מה יעשה אדם וינצל מחבלי של משיח, כי חבלי משיח זה כמו חבלי לידה, עם צער וכאבים, וצריכים עצה איך להינצל מזה, ואמרו בגמרא שם כי העצה להינצל היא לעסוק בתורה ובגמילות חסדים.

עקבתא דמשיחא נמשך הרבה שנים

ויש 'עקבתא דמשיחא', שהוא זמן עם הרבה צרות ברוחניות ובגשמיות, כמו שמפורש במשנה (סוטה מט, ב) בעקבות משיחא חוצפא יסגא ויוקר יאמיר וכו' וחכמות סופרים תסרח ויראי טא ימאסו, ואמרו (כתובות קיב, ב) דור שבן דוד בא קטגוריא בתלמידי חכמים, והיינו שכבוד התורה יהיה בשפל המדרגה, ויהיו קשיים איומים בתורה וגם בגשמיות.

ופעם אמרתי לאחד כי רואים עכשיו ממש סימני עקבתא דמשיחא, ואמר לי שכבר הרבה שנים יש את הסימנים האלה של עקבתא דמשיחא ולא רק היום, והוא היה אדם מבוגר ממני, ואמר לי את זה כשהייתי צעיר, שכבר המון שנים רואים את הצרות האלה של עקבתא דמשיחא.

והתבוננתי בפירוש המילים 'עקבתא דמשיחא', כי הנה עקבתא זה העקב, ופעם אחד אמר בצחות כי העקב של המשיח כל כך ארוך, ואילו העקב של הרגל אינו כזה ארוך, אבל העקב של המשיח הוא ארוך מאד, ולוקח הרבה זמן... וזו מליצה, אך יש להתבונן באמת מהו ענין עקבתא דמשיחא, וכי העקב של המשיח יבוא קודם, הרי המשיח בודאי יבוא כולו ולא רק עם העקב, ומה נתכוונו חז"ל לרמוז בזה.

ללכת בדרך שמביאה את המשיח

ולא עיינתי בדברי המפרשים כעת, אבל יתכן שהוא מלשון הכתוב בשיר השירים (א, ח) "צאי לך בעקבי הצאן", וכתוב שם "אם לא תדעי לך היפה

הנהגת גדולי הדור כשנסעו למנוחה

ידוע על הרבה גדולים שהיו יוצאים למנוחה, רבי ברוך בער, רבי שמעון, ועוד, אבל לא היה להם היסח הדעת מתורה, וגם במקום המנוחה דיברו בלימוד, גם הבריסקער רב היה נוסע למנוחה, מפני שהיה זקוק להבראה עם אוויר טוב לצורך בריאותו, ובמקום המנוחה היו נפגשים ומדברים בלימוד.

~ ~ ~

היו מגדולי הדור שהיו נוסעים להבראה, כי במשך הזמן היו מתאמצים מאד בלימוד עד כלות הכוחות, ונחלשו כוחותיהם, והיו נוסעים בבין הזמנים לנוח מן המאמץ, אך גם במקום המנוחה לא הפסיקו מלימודם, ורק עסקו בתורה בצורה קלה יותר, ולא התעמקו כל כך לחדש חידושים כמו באמצע הזמן. ולפעמים גם היו באים בחורים ומשתעשעים בלימוד, וכך היו עוסקים בתורה גם במקום המנוחה, רק היה עם פחות מאמץ מאשר באמצע הזמן, ובלי הלחץ והשעבוד של השיעורים שהיו חייבים לומר כל השנה.

גם בדאצ'ה היו מדברים בלימוד

מה עשו גדולי הדור כשנסעו לדאצ'ה? היו מדברים בלימוד! כמו שכתוב (תהלים קיט, צז) "כל היום היא שיחתך", התורה זה השיחה, כי זה מעניין, ומושך, וזה גם חיוב – שאינו קשה. ולכאורה כיצד יתכן שכל היום היא שיחתך, הרי צריכים גם מיעוט שיחה, וכידוע מהגר"א שאדם צריך 'מיעוט שיחה' של דברים בטלים.

ברם, הפסוק הקדים ואמר "מה אהבתי תורתך", והיינו שיש אהבת תורה, ומתקנות בתורה, ואז התורה עצמה היא כמו 'שיחה', היא שיחתך, ומקיימים את המיעוט שיחה בדברי התורה עצמם, שלא מרגישים בזה מאמץ כלל, ואדרבה זה מעניין, ודבר שמעניין אינו קשה, ואפשר לשוחח בזה כל היום! [וכן כתב המלבי"ם בתהלים שם "מה אהבתי תורתך וגו' עד שכל היום היא שיחתך שאפילו השיחה שהיא שלא מדעתך וכן השיחת חולין היא רק בתורה"].

כשנפגשים תלמידי חכמים מדברים בלימוד

גם כשנוסעים למקום אחר, עוסקים בדברי תורה, וכשנפגשים שני תלמידי חכמים – מדברים בלימוד, כמו שאמרו (אבות ג, ב) שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה, ושמעתי פעם לדייק לשון המשנה שצריך להיות דברי תורה 'ביניהם', וכשעוסקים בתורה כל אחד לחוד זה לא נקרא ביניהם, אלא צריכים שיהיה דיבור חברים, לדבר בלימוד זה עם זה, שיהיו דברי תורה 'ביניהם'.

המנוחה של רבי שלמה איגר

יש תשובה מהגאון רבי שלמה איגר (שנדפסה בשו"ת רע"א מהדורה קמא סימן רכ"א) שהוא כותב בתחילת דבריו שהיה זמן שהיו לו הפרעות בסדרי לימודו, ולא היה לו כוח להתרכז, והוצרך לנוח וללמוד בצורה יותר קלה, וחזר אז על כל הרי"ף והנימוקי יוסף במסכת יבמות, ונתחדשו לו שם הרבה חידושי תורה, וכתב מהם במכתב ארוך לאביו (ובתשובה שאחרי זה משיב הגרע"א על מכתבו), וכל זאת בזמן שהיה צריך לנוח, זו הייתה המנוחה שלו!

הגר"א פנקל חזר כל סדר מועד

סיפר לי רבי שמחה קפלן, שהגר"א פנקל ראש הישיבה דמינר כשנסע לדאצ'ה כמה שבועות במרינבאד, הספיק לגמור כל סדר מועד.

גם היראת שמים הייתה בשלמות

גדולי התורה שהיו נוסעים לדאצ'ה בכל הדורות, גם במקום המנוחה המשיכו לעסוק בתורה, בלי היסח הדעת ובלי פריקת עול, וגם היראת שמים הייתה בשלמות, כמו שהביא הרמ"א באורח חיים סימן א' שויתר השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים וכו', וכל זה צריך להימשך גם בימי בין הזמנים.

(מתוך קונטרס פניני חיזוק על בין הזמנים)

להינצל מחבלי משיח, והדרך היא כמו שאמרו "יעסוק בתורה ובגמילות חסדים", ואמנם זה לא כל כך פשוט, וקשה לעסוק בתורה ובמעשים טובים, אבל זה הוא עיקר המעלה, לעסוק בתורה ובחסד למרות הקשיים! ואני מכיר אנשים כאלה, שמתאמצים ועושים חסד מתוך אהבה עם קשיים איומים, ושמחים בזה, ועושים בשמחה את החסד, לשם שמם מתוך אהבת חסד, למרות כל הקשיים.

יש כאלה שאפילו סובלים ביזיונות בשביל חסד, ונספר לכם עובדא על הגה"צ רבי ירוחם זללה"ה שהיה המשגיח במיר והעמיד תלמידים הרבה, וגם המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין וראש הישיבה רבי דוד פוברסקי זללה"ה היו מתלמידיו, ומעשה שהיה בבחור אחד מצוין ממש, מבחירי הישיבות, איני רוצה להזכיר את שמו, אבל הוא מפורסם בעולם הישיבות, בעל כישרון נדיר ותלמיד חכם מופלג ביותר, ורבי ירוחם הציע לו שידוך, והוא הלך ונפגש, וכשחזר, אמר לו רבי ירוחם אני מתחרט על מה שהצעתי לך, ואין זה שידוך טוב בשבילך, והוא היה פיקח וחריף מאד וסבר שהבת הזו מתאימה לו, ולא הבין מדוע רבי ירוחם אומר לו כך, אבל לא היה לו ברירה, כי רבי ירוחם היה השדכן.

ולאחר זמן קצר נודע שרבי ירוחם הציע את השידוך לבחור אחר בישיבה, והוא התפלא ולא הבין, כי אם השידוך לא מתאים בשבילו מדוע זה מתאים לבחור השני? והתחיל לחשוב ומצא סיבה פשוטה, כי הבחור השני היה בעל מוסר ומקורב לרבי ירוחם, ואילו הוא אמנם היה עוסק בתורה ושקוע בלימוד אבל לא היה בעל מוסר ולא כל כך מקורב לרבי ירוחם, וחשב כי כנראה שרבי ירוחם החליט שהקרוב קרוב קודם, ולכן העדיף להציע את השידוך למקורבו, והיה בטוח שרבי ירוחם נכשל כאן בדבר שלא כהוגן, כי לא היה לו דרך אחרת להסביר את זה.

אבל אחרי הרבה שנים נודע לו שרבי ירוחם לא סיפר לו את הסיבה האמיתית, שהצד השני ראו אותו, והוא לא מצא חן בעיניהם, והם הודיעו לרבי ירוחם שלא בא בחשבון לעשות את השידוך הזה, וחשב רבי ירוחם, כיצד אוכל לומר לו דבר כזה שלא רוצים אותו, הרי תהיה לו חלישות הדעת, והוא יצטער וייתבייש שאני יודע שלא רוצים אותו, וירחם עליו, איך אפשר לפגוע בו ולספר לו, ואף פי שזו האמת, אבל זה יגרום לו צער, ומותר לשנות מפני השלום, מפני דבר מצוה, וזה חסד גדול שלא לספר לו, ואפילו אם זה יגרום שישנא אותו כשיראה שמציע את השידוך לתלמיד אחר, רבי ירוחם היה מוכן לסבול כדי שלא יצטער!

איך להיות תלמיד של אברהם אבינו

ומי עושה דבר כזה? רבי ירוחם! אכן גם אנחנו יכולים להיות תלמידי רבי ירוחם, יש תלמידים מחונכים של רבי ירוחם, כמו שיש תלמידי משה רבינו ותלמידי אברהם אבינו, ואמרו (אבות ה, יט) כל מי שיש בו שלושה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו וכו'.

ולכאורה היכן הם תלמידים של אברהם אבינו? והפירוש הוא כי כל מי שרוצה יכול להיות תלמיד של אברהם אבינו, על ידי שרואה מה היה אברהם אבינו ורוצה להיות כמוהו, ובהוא תלמיד! שאברהם אבינו מחנך אותנו! ואף על פי שלא דיבר איתו מעולם, אבל הוא יודע את הנהגתו ואת התורה שלו, וגם הוא מתנהג כך, וקבל את הטבע שלו, טבע אהבת חסד כמו של אברהם אבינו, והדרגה הגדולה ביותר של חסד היה לאברהם אבינו, שאין יותר ממנו בזה, וכלל ישראל ירש את זה מאברהם אבינו.

וברוך השם יש בנו כאלה עם אהבת חסד, ואפילו כאלה שאינם שומרי תורה ומצוות, יש בהם בעלי מידות טובות, ואחר כך מכוח זה חוזרים בתשובה, וראיתי כתוב במלבי"ם שבמות המשיח תהיה אהבת חסד גדולה מאד ובזכות זה יחזרו בתשובה ותבוא הגאולה.

אשרינו מה טוב חלקנו שבאים לשמוע דברים כאלו, למרות שיש חוס וקשיים, מתאמצים בשביל דברי תורה, לדעת מה התורה מחייבת ומה התורה נותנת, וזו אהבת התורה וקדושת הנשמה של כלל ישראל, שישארל קדושים הם, ועלינו לשמוח בזה, שאין מאושרים כמונו, וכי יש גויים שמאושרים כך? האם לאומות העולם יש אושר ותענוג כאלו? הרי זה לא שייך אצלם, ועל זה אנו אומרים: לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל לשבח ולפאר ולברך, אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו!

ונקווה שבזכות שאנו עוסקים עכשיו בתורה ומעשים טובים, אנו ניצולים מחבלי משיח, ואנו נמצאים בעקבתא דמשיחא בלי חבלי משיח, ובעזרת השם נזכה בקרוב שהמשיח יתגלה לנו ויבוא אלינו!

לעילוי נשמת

הרה"ג ר' **שלמה זלמן אוירבך** זצ"ל
בן הגאון רבי **אליעזר** זצ"ל
נלב"ע כ' מנחם אב תשפ"ב - תנצב"ה

מוקדש בברכה לידידנו מזכה הרבנים הרה"ג רבי **שמואל זייבלד** שליט"א
תלמיד מרן רבינו ראש הישיבה זללה"ה
לרגל השמחה בנישואי בנו החתן המופלג הרב **שלמה זלמן** שליט"א
שיזכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

לעילוי נשמת

מרת **שרה הינדל וקסמן** ע"ה
בת הרב **אברהם קליין** זצ"ל
נלב"ע י"ז אב תשנ"ח - תנצב"ה